

**Građani Bosne i Hercegovine nedovoljno
informirani o Europskoj uniji**

Uvod

Ukoliko neka zemlja želi uspješno sprovesti svoje prodruživanje Europskoj uniji, potrebno je da ima i visok stepen podrške građana u tom procesu. Isti princip važi i za Bosnu i Hercegovinu, koja mora u tom htijenju ostvariti adekvatan nivo podrške svojih građana. Strateški dokument na osnovu kojeg Direkcija za europske integracije (u daljem tekstu DEI) sprovodi različite informativne aktivnosti vezane za članstvo Bosne i Hercegovine u Europsku uniju je „Komunikacijska strategija za informiranje javnosti o pristupanju Bosne i Hercegovine Europskoj uniji“, koju je Vijeće ministara BiH usvojilo u februaru 2009. godine.

Osnovni cilj ove strategije je definiran kao „osiguranje potpunog razumijevanja i jedinstven pristup izvršenju obaveza u procesu europskih integracija“. Iz toga proizilazi i krajnji cilj, povećanje nivoa svijesti svih ključnih aktera o procesu pristupanja, a šira javnost bi trebala dobiti informacije šta općenito znači pristupanje EU, šta BiH treba da poduzme kako bi postigla ovaj cilj, kao i šta će EU učiniti sa svoje strane.

Danas, kada se u Bosni i Hercegovini pristup izvršenju obaveza u procesu europskih integracija olahko shvaća, postavlja se pitanje koliko su predstavnici političke vlasti i osoblje zaduženo za implementaciju europske agende zaista doprinijeli u poboljšanje komunikacije prema i s građanima u periodu od usvajanja strategije komunikacije.

Stoga ćemo se u ovoj analizi prvenstveno fokusirati na to pitanje kako je Komunikacijska strategija u protekle tri godine utjecala na informiranje prema i s građanima o EU i o putu BiH ka punopravnom članstvu. Za analizu ćemo koristiti podatke istraživanja javnog mnijenja, urađenih od 2009. do 2012. godine (Mareco Index Bosnia za Direkciju za europske integracije BiH (2009. i 2010.), i Prism Research za Vanjskopolitičku inicijativu BH 2009. i 2011.), istraživanje DEI-a (januar 2012.) i istraživanje stavova u fokus grupama koje je sproveo CSS u periodu od mjeseca januara do marta 2012. godine.

Poseban fokus u analizi posvetićemo ciljnoj grupi „cijelo BiH društvo“ koju sama Komunikacijska strategija tretira ključnom grupom prema kojoj treba usmjeriti aktivnosti. U okviru ove ciljne grupe, mladi ljudi, u školi, u daljem obrazovanju, zaposleni ili nezaposleni, su identifikovani kao prioritetna ciljna grupa prema kojoj će se usmjeriti aktivnosti educiranja,

informiranja i komuniciranja o EU kao i procesu pristupanja Bosne i Hercegovine Europskoj uniji.

Ka ispunjenju strategijskih ciljeva

Tri su ključna cilja komunikacijske aktivnosti koji su bazirani na načelu dobre komunikacije informiranja: unaprijediti znanje javnosti i razumijevanje o Europskoj uniji, objasniti implikacije pristupanja za svaku zemlju, te informisati građanstvo o aktuelnim temama EU.

Za ispunjavanje navedenih ciljeva, odnosno za komuniciranje i informisanje o navedenim pitanjima, strategija je predvidjela širu ciljnu grupu u kojoj se nalaze: donosioci i provodioci odluka, multiplikatori mišljenja (mediji, poslovna zajednica, sindikati, NVO, lokalna udruženja, akademski obrazovane osobe i nastavnici, info centri i biblioteke) i cijelo BiH društvo (mladi, definirani kao prioritetna grupa).

U nastavku rada, pokušat ćemo dati kratku analizu kako su u protekle tri godine komunikacijske aktivnosti utjecale na informiranje prema i s građanima o EU i o putu BiH ka punopravnom članstvu.

Metodološki pristup istraživanja u fokus grupama

U svrhu prikupljanja kvalitativne percepcije razumijevanja i podrške procesa integracije u Europsku uniju od strane građana BiH održano je ukupno 12 fokus grupa.¹ Analizom fokus grupa kao komplementarnim metodološkim procesom dobili smo kvalitativne odgovore statističkih trendova razumijevanja i podrške procesa pristupanja Bosne i Hercegovine u Europsku uniju.

Za potrebe istraživanja ovog rada organizirane su sljedeće fokus grupe u periodu 01.12.2011. – 30.03.2012. godine:

- Cazin: I – grupa (uposleni u općinskoj administraciji, vijećnici, građani) i II grupa (mladi), grupe su mješovite po spolu i nacionalnom sastavu koliko je to bilo moguće;

¹ Organizacija istraživanja i vođenje fokus grupa sprovedena je od strane autora.

- Bihać: I – grupa (uposleni u općinskoj administraciji, vijećnici, građani) i II grupa (mladi), grupe su mješovite po spolu i nacionalnom sastavu koliko je to bilo moguće;
- Bosanska Krupa: I – grupa (uposleni u općinskoj administraciji, vijećnici, građani) i II grupa (mladi), grupe su mješovite po spolu i nacionalnom sastavu koliko je to bilo moguće;
- Prijedor: I – grupa (uposleni u općinskoj administraciji, vijećnici, građani) i II grupa (mladi), grupe su mješovite po spolu i nacionalnom sastavu koliko je to bilo moguće;
- Gacko: I – grupa (uposleni u općinskoj administraciji, vijećnici, građani) i II grupa (mladi), grupe su mješovite po spolu i nacionalnom sastavu koliko je to bilo moguće; i
- Trebinje: I – grupa (uposleni u općinskoj administraciji, vijećnici, građani) i II grupa (mladi), grupe su mješovite po spolu i nacionalnom sastavu koliko je to bilo moguće.

Ukupni uzorak fokus grupa bio je 350 respondenta, od čega je prvu grupu činilo 159 a drugu grupu 191 respondenta. Pitanja za razgovor s fokus grupama podijeljena su u nekoliko tematskih grupa, od kojih je jedna osnovna. Osnovnu grupu činila su slijedeća pitanja:

- Nivo informisanosti i način informiranja o Europskoj uniji i samom procesu integracija;
- Lični stav prema procesu pristupanja;
- Opredjeljenje prema EU integracijama; i
- Identificiranje tema vezanih za EU koje bi se trebale obraditi i prezentovati građanima.

ISTRAŽIVANJA NA OSNOVU KOJIH JE URAĐANA ANALIZA			
Istraživanje sproveo	Datum sprovođenja	Broj ispitanih	Procenat podrške (ZA)
Mareco Index Bosnia	16. - 25.12.2009.	1200, 18+	89,9%
Prism Research	20.- 31.12.2009.	1500, 18+	63,7%
Mareco Index Bosnia	20.-29.12.2010.	1200, 18+	88,2%
Prism Research	02.-28.03.2011.	1500, 18+	72,0%
DEI	Januar 2012.	1014, 18+	76,0 %
Centar za sigurnosne studije	Januar – mart 2012.	350	63,6 %

Tabela 1. Istraživanja koja su korištena u analizi

Građani nisu informirani o europskim integracijama

Prema rezultatima istraživanja Mareko Index Bosnia (2007.- 2010.), istraživanja Prism Research (2009. i 2011.) i CSS istraživanja iz 2012. godine, evidentno je da građani Bosne i Hercegovine nisu dovoljno informirani o europskim integracijama BiH. Ovakvo stanje stvara sliku da se uspjesi, poput vizne liberalizacije, smatraju kao događaji koji su se morali desiti pod pritiskom međunarodnih faktora. Zabrinjavajući je podatak koji pokazuje da je upravo nakon 2009. godine, odnosno nakon donošenja Strategije, broj građana koji su donekle ili vrlo dobro informirani o europskim integracijama BiH, u padu, a znatno je povećanje broja građana koji su nedovoljno ili donekle dovoljno informirani o tom procesu. Istraživanje sprovedeno početkom 2012. u fokus grupama od strane CSS-a pokazalo je da se 65 posto učesnika smatra nedovoljno ili donekle nedovoljno informiranim², a 10 posto mladih navelo je formalno obrazovanje, kao značajan izvor o temi europskih integracija. Sva tri istraživanja pokazuju da je televizija glavni izvor informacija o europskim integracijama, a istraživanje Prism reserach iz 2011. pokazuje da ispitanici nemaju dovoljno informacija i neupućeni su u postojanje ili rad lokalnih organizacija koje se bave promocijom EU integracija. Zanimljiva je i informacija da su predstavnici DEI-a po prvi puta posjetili opštine Bihać, Bos. Krupu i Cazin početkom 2012. i razgovarali sa građanima o EU integracijama.

Iako se građani najviše informišu o temama europskih integracija putem medija, oni pak smatraju da je većina tih tema općenita i da u istim dominiraju opće političke ocjene bez analitičkog i stručnog pristupa. Tako većina učesnika u fokus grupama smatra da takve informacije sadrže nisku informativnu vrijednost. Oni su željni informacija/iskustvenih priča iz EU, odnosno iskustva ljudi zemalja EU koji su prošli ovaj put, posebno poljoprivrednika, radnika, obrtnika, studenata i dr. Ovakve teme identifikovane su i od strane druga dva istraživanja (MIB 2010 i Prism Research 2009. i 2011). Također, od strane većine svih učesnika fokus grupa izražena je želja za organiziranjem na lokalnom nivou sučeljavanja određenih politika, ideja i projekata vezanih za teme EU i europske integracije BiH, čija bi artikulacija otvorila daljnji prostor širim javnim raspravama koje bi ujedno bile i prilike za informiranje.

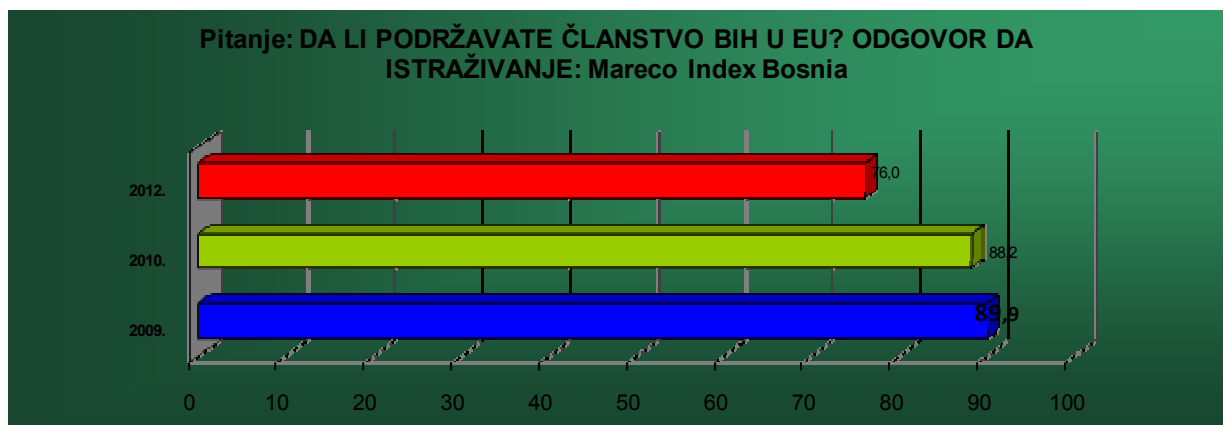
² Slovenski građani su bili najbolje informirani o procesu proširenja EU: 54 posto anketiranih odgovorilo je da su vrlo dobro ili dobro informirani o procesu proširenja EU, a 57 posto o procesu ulaska Slovenije u EU (Eurobarometar 2001. iz Damjan Lajh i Alenka Krasovec: „Referendum o ulasku Slovenije u Europsku uniju: međunarodni komparativni pregled“ juli 2007.)

Ovakvim pristupom bi se i sami građani smatrali kao dio ovog procesa i ne bi proces integracija posmatrali kao prvenstveno politički proces.

Na osnovu ovakvih rezultata možemo reći da, iako, Komunikacijska strategija na nekoliko mjesta ističe informiranje građana o procesu integracija EU, građani Bosne i Hercegovine nisu informirani o europskim integracijama. Međutim, postoji interes i potreba građana, a posebno mladih za tačnim, potpunim i pravovremenim informacijama o EU i putu Bosne i Hercegovine u Europsku uniju. U tom smislu, može se izvesti zaključak da Komunikacijsku strategiju treba doraditi u dijelu koji bi imao za cilj da se građanima pruže informacije ali i da se uspostavi kanal dvosmjerne komunikacije.

Pad podrške članstvu Bosne i Hercegovine u Europsku uniju

Prema svim navedenim istraživanjima javnog mnijenja, kao i istraživanja u fokus grupama, unazad tri godine većina ispitanika podržava članstvo Bosne i Hercegovine u Europsku uniju. Najveća podrška zabilježena je 2009. godine (89,9%), prema istraživanju javnog mnijenja MIB-a (Mareko Index Bosnia). No, ako ovaj procenat podrške uporedimo sa rezultatima istraživanja iste agencije za period 2010. - 2012. godine, vidjet ćemo da je zabilježen mali pad podrške u 2010. godini (1,7 posto) u odnosu na 2009. godinu, a značajan pad podrške 12,2 posto u 2012. godini u odnosu na 2010. godinu.

Grafikon 1: Rezultati podrške članstvu BiH u EU za 2009., 2010. i 2012.godinu. Izvor: Mareko Index Bosnia i DEI

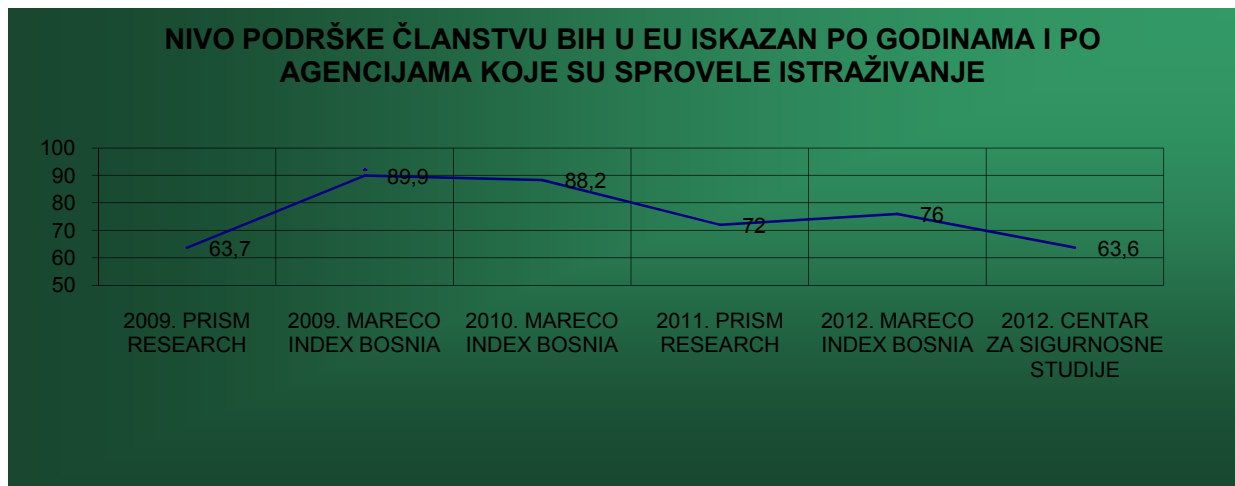
Još veći pad podrške članstvu BiH u Europsku uniju bilježi istraživanje CSS-a iz 2012. godine, gdje je podršku članstvu dalo 63,6 posto. Ovaj nivo podrške je ravan nivou podrške rezultata

istraživanja Prism Research iz 2009. godine. Ako navedeni nivo podrške članstvu od 63,6 posto iz 2012. uporedimo sa MIB istraživanjem za 2009. godine rezultat pokazuje pad podrške za 26,3 posto, što je svakako alarmantno i zabrinjavajuće. Posebno zabrinjavajući rezultati istraživanja u fokus grupama ukazuju na to da samo polovina mladih koji su učestvovali u istraživanju daju podršku članstvu BiH u EU. Posebno je to izraženo kod mladih u Republici Srpskoj gdje njih samo 33 posto podržava članstvo, a u Federaciji BiH 72 posto. Najmanja podrška članstvu od strane mladih iskazana je u općini Gacko (13,15%), zatim u Prijedoru (22,22%), dok je najveća podrška iskazana kod mladih u Bihaću 88,88 posto.

Još jedno istraživanje koje ukazuje na pad podrške članstvu Bosne i Hercegovine u EU je istraživanje javnog mnijenja Prism Research koje je rađeno u 2011. godini. Rezultati tog istraživanja pokazuju da u 2011. godini podršku članstvu daje 72 posto ispitanika, što je manje za 17,9 posto u odnosu na rezultate istraživanja MIB iz 2009. godine, odnosno 16,2 u odnosu na 2010. godinu. Ponašanja prema ovakvim činjenicama, od strane donositelja političkih odluka, u proteklom razdoblju svodila su se pretežno na ignoriranje.

Očito da se politički zastoj u 2010. godini odrazio u negativnom mišljenju javnosti prema podršci članstvu, što je i uočljivo u navedenim istraživanjima. Također, u posljednje vrijeme usljed finacijske krize koja je zahvatila Europsku uniju, euroskepticizam dobiva u medijima malo više prostora, ali primjetno je da sve te činjenice političari u javnoj komunikaciji i dalje ignoriraju. Gotovo svi učesnici u fokus grupama, koji su se izjasnili protiv podrške, svoj stav opravdavaju izbjegavanjem priče i upoznavanja građana o lošim stranama integracija, odnosno lošim stranama Europske unije. Oni sugeriraju da odnos prema članstvu u Uniju nije utemeljen na racionalnim i osviještenim interesima građana, već interesima određenih političkih elita i grupa.

Otud i podatak da 85 posto učesnika smatra da je krajnje vrijeme da se građani, a posebno mladi informiraju o tome šta je Europska unija i na kojim principima funkcioniše i koji su to problemi koji opterećuju EU. Mladi smatraju da bi dijalog oko pridruženja trebalo shvatati i voditi kao dijalog u kojem EU pomaže Bosni i Hercegovini i da se iznađu najbolja rješenja u svim segmentima društvenog života.

Grafikon 2: Prikaz trenda podrške članstvu BiH u EU u periodu 2009. – 2012. godinu

Sva navedena istraživanja pokazuju da je u protekle tri godine veći dio javnosti podržavao pridruživanje Bosne i Hercegovine EU, ali da je zabilježen pad te podrške sa 89,9 posto na 76 posto. Ovakav pad podrške na nivou godišnjeg prosjeka od 4,63 posto pokazuje da će se Bosna i Hercegovina, ukoliko se taj trend nastavi u narednom periodu susresti sa ozbiljnim problemom izraženim u nedovoljnoj podršci javnosti pridruživanju Bosne i Hercegovine Europskoj uniji.

Zbog toga je potrebno u što kraćem roku uspostaviti komunikacijske kanale sa svim stratejskim ciljnim grupama, kako bi se omogućilo pravo javnosti, a posebno mladih da budu informirani o ovim pitanjima, te kako bi mogli formirati ispravan stav o njima na temelju dobivenih informacija. Vrijeme od tri godine koje je predviđeno za informiranje ne može se nadoknaditi.

Gradani nisu optimistični po pitanju vremena do punopravnog članstva BiH u Europsku uniju

U navedenim istraživanjima MIB-a primjetno je da većina učesnika koji podržavaju članstvo BiH u EU, nisu optimistični da do tog članstva može doći u skorije vrijeme. Tako oni smatraju da će to i kada se desi, sigurno biti poslije Albanije, Crne Gore i Srbije. Odnosno, po njima, Bosna i Hercegovina će biti zadnja zemlja Zapadnog Balkana koja će se pridružiti Europskoj uniji. Ovakve stavove učesnici pravdaju sa činjenicom da je BiH završila na samom dnu procesa europskih integracija, a glavne krivce vide u različitim pogledima političkih elita o budućnosti

zemlje, samoj deklarativnoj podršci integracijama, složenoj strukturi države i gotovo nikakvoj uključenosti građana u proces integracija. Također, većina ispitanika u fokus grupama istraživanja koje je sproveo CSS, smatra da se BiH od 2009. godine više kretala unazad, nego što je išla ka integraciji. Najveću prepreku zastoju integracija vide u političarima na entitetskim i na državnom nivou. Većina ispitanika u RS se protivi bilo kakvom prenosu nadležnosti sa entiteta na državu u cilju ispunjenja uslova iz procesa pridruživanja, a određeni broj mladih u Prijedoru je naveo da ne vidi Bosnu i Hercegovinu kao svoju zemlju i da ih zbog toga ova tematika ne interesuje. Najoptimističniji su mladi Bihaća i Cazina koji smatraju da BiH treba da ide brže ka EU, i oni smatraju da bi trebali postati član Unije zajedno sa Albanijom, Crnom Gorom i Srbijom. Mladi ova dva grada smatraju da je bitno da se očuva mir i sigurnost zemlje, poboljša standard života, više uloži u obrazovanje mladih, te da političari više vode računa o građanima a manje o sebi. Ovakav sličan stav zastupaju i gotovo svi stariji učesnici u fokus grupama. Većina mladih priznaje da predrasude postoje, ali ipak smatraju da su negativnosti Balkana, a posebno BiH, preuveličane.

Kada je u pitanju vrijeme pristupanja Bosne i Hercegovine Europskoj uniji, istraživanje DEI-a iz 2012. pokazuje da oko 40 posto ispitanika smatra da je Bosni i Hercegovini potrebno više od 10 godina da postane članica EU, dok njih 31 posto navodi razdoblje od 5. do 10. godina.

Zaključak

Kako stvari stoje, Bosna i Hercegovina će dočekati i petu godinu bez ratifikovanog SSP-a. To također znači, da ne možemo očekivati da BiH u prvoj polovini 2012. godine podnese zahtjev za punopravno članstvo u EU. Nedostatak političke volje u BiH je identifikovan kao glavni krivac za ovako spori tempo reformi. Iako većina građana podržava članstvo BiH u EU, možemo reći da se politički zastoj od 2010. godine odrazio u negativnom stavu o pristupanju EU, što je evidentno kod svih učesnika istraživanja, a posebno kod učesnika fokus grupa u gradovima u Republici Srpskoj. Od 2009. godine, odnosno od donošenja prve „Komunikacijske strategije za informiranje javnosti o pristupanju Bosne i Hercegovine Europskoj uniji“, Bosna i Hercegovina bilježi godišnji pad podrške javnosti pridruživanju od 4,66 posto. Ukoliko se ovakav tempo nastavi i u narednom periodu BiH će se suočiti sa ozbiljnim problemom izraženim u nedovoljnoj podršci javnosti pridruživanju Bosne i Hercegovine Europskoj uniji. Učesnici fokus grupa dijele mišljenje da su političari na entiteskim nivoima i na državnom nivou najveća prepreka u realizaciji obaveza za pristupanje Bosne i Hercegovine Europskoj uniji. Također, od strane učesnika fokus grupa u Bihaću, Cazinu, Bosanskoj Krupi i Trebinju, evidentno je zasićenje politikom i nacionalizmom u svim sferama društva, dok su mladi posebno potencirali bitnost kvalitetnog obrazovanja. Evidentan je nedostatak informacija kod svih učesnika o Europskoj uniji, samom putu BiH ka EU, kao i drugim pitanjima koja se vežu za integracije. Međutim, ohrabruje činjenica što su skoro svi učesnici izrazili spremnost i želju za učenjem o temama o Europskoj uniji i samom procesu pristupanja.

Najveću podršku pridruživanju EU daju učesnici iz gradova u Federaciji BiH. Zabrinjava činjenica da rezultati fokus grupa mladih pokazuju da oni ne doživljavaju jednako proces pridruživanja i sami proces europskih integracija. Tako, veoma mali broj mladih učesnika iz gradova u RS (Gacko - 13,5% i Prijedor – 22,22%) podržava ovaj proces. Gotovo svi učesnici u fokus grupama, koji su se izjasnili protiv podrške, svoj stav opravdavaju izbjegavanjem priče i upoznavanjem građana o lošim stranama integracija, odnosno lošim stranama Europske unije. Također, oni smatraju da odnos prema članstvu nije temljen na racionalnim i osvještenim interesima građana, već interesima određenih političkih elita i grupa.

Generalno, može se zaključiti da veliki broj građana, iako nije informisan o EU i samom procesu pridruživanja, podržava taj proces, sa navedenim razlikama. Komunikacijska strategija na nekoliko mjesta pravilno naglašava potrebu informisanja građana o procesu integracija u EU. Činjenica da su građani, a posebno mladi spremni da uče i usvajaju nove informacije o EU, pruža mogućnost da sačine nove strategije koje će omogućiti da se ovakve informacije i događaji prezentuju što većem broju građana. Time bi se moglo utjecati na promjenu načina razmišljenja, odnosno poboljšao bi se proces razumjevanja pristupanja EU, a samim tim ubrzao i put BiH u Evropsku uniju. Na kraju, možemo zaključiti, da se treba izvršiti pomna analiza Komunikacijske strategije koja je na snazi, jer istraživanja javnosti ukazuju da dolazi do smanjenja podrške građana integrativnim procesima u EU, uprkos naporima koji se ulažu da se pridobije što veća podrška javnosti.

*Centar za sigurnosne studije
Centre for Security Studies*

*Branilaca Sarajeva 13/I, 71000
Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Tel: +387 33 262 455/ 262 456
Fax: +387 33 223 250
E-mail: info@css.ba
www.css.ba*

*Think Tank Fund
Open Society Institute*

*Oktober 6. utca 12.
Budapest, 1051 Hungary
Tel: +361 882 3244
Fax: +361 882 3101
www.soros.org/thinktank*